

« հաղին և մեծ զազանն , որ ճանճք և մե-
 « ժեժք կու ժողովին ի վրան , քիթն և յա-
 « կանջն մտանեն , և անզոր մնայ անչափ
 « զօրութենէն » :

Շարայարելի

ԵՂԻՇԷԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Շ Ա Ր Ա Դ Ի Ռ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Թ Ո Ւ Ա Կ Ա Ն Ը

Ա.

ԵՂԻՇԷԻ ութ յեղանակաց երբ շա-
 րադրուած ըլլալը , կարևոր է գիտնալ՝ ոչ
 միայն պատմական տեսակետով , այլ ևս վասն
 զի ազգային դպրութեանց արտադրած ամե-
 նէն զեղեցիկ գոհարին , ինչպէս և մեր նախնի
 մատենադրական ամենէն մեծ հանճարոյն վե-
 րաբերեալ խնդիրք , արժանի են մանրակրկիտ
 հետազոտութեանց :

Այլ և այլ վկայութիւններ և աւանդու-
 թիւններ կան , հինգերորդ դարու առաջին
 կիսուն մէջ՝ վաթսունի չափ երիտասարդաց
 ուսումնին աւարտելու համար յԵղեսիա , յԱ-
 զեքսանդրիա , յԱթէնս դրկուած , և Եղիշէի
 ալ անոնցմէ մէկն եղած ըլլալուն : Յետա-
 զայ գրիչք կը յիշատակեն անոր երկասիւ-
 րութիւնը իբրև ականատես պատմիչ : Գժուա-
 րին է ևս զուրս ձգել զայն ի հինգերորդ
 դարէ . քանզի ամէն ազգի մէջ նշանաւոր
 մատենագիրք իրենց կրած ազգեցութիւննե-
 րով , գաղափարօքն և ոճով մէկ մէկ զարու-
 զրոյն ունին :

Բայց այդ ամէն վկայութիւններն և ա-
 ւանդութիւններն՝ որք ընդհանրապէս բաւական
 կը սեպուին մատենագրաց ժամանակը հաս-
 տատելու , մենք առ այժմ իբրև չեղեալ պի-
 տի համարինք . և հինգերորդ դարու հետ ու-
 նեցած պատշաճութիւնն ալ՝ պիտի ենթա-
 զրենք կասկածելի կամ առարկելի : Պիտի
 քննենք Եղիշէի պատմութիւնը իբրև թէ
 վանքի մը դարանէն առաջին անգամ այսօր

երևան ելած ըլլար , և ամենեւին յիշատա-
 կութիւն մը ունեցած չըլլայինք անոր նկատ-
 մամբ :

1. Եղիշէ զիւր պատմութիւնը կ'ընծայէ
 Մամիկոնեան Դաւթի երիցու , որոյ հրա-
 մանաւ կը գրէ , և որ , ըստ Փարպեցոյ՝ ներ-
 կայ գտնուած էր ի ժողովին Արտաշատույ :

2. Առաջին յեղանակին սկիզբը կ'ըսէ .
 « Ահա ոչ ըստ կամաց արտասուալից ողբովք
 ճառագրեմք զբազում հարուածս , յորում պա-
 տահեցար և մեք իսկ ահաևառես լինելով » :

3. Յազկերտի նկարագիրն ըրած ատենն
 ալ կը զնէ . « Զանցս իրացն պատմեմ . . .
 ոչ ի կարծ ընդոսուցեալ , և ոչ ի լուր զար-
 թուցեալ . այլ ես ինքնին ի տեղոջն պա-
 տահեցի և անսի , և լուայ զձայն բարբառոյ
 յանդգնաբար խօսելով . իբրև զհողմն սաստիկ՝
 զի բախիցէ զծով մեծ , սյնպէս շարժէր և
 տատանէր զամենայն բազմութիւն զօրաց
 իւրոց » . (էջ 27) : — Աւարայրի ճակատին
 ալ ներկայ գտուած էր . « Որպէս յայսմ ժա-
 մանակի տեսար աչօք մերովք , զի զնոյն նա-
 հատակութիւն նահատակեցաւ և աշխարհս
 Հայոց » . (էջ 172) :

4. Գեւորգեանց մահուան նկատմամբ պատ-
 մածները լսած էր խուժաստանցի վաճառա-
 կանէ մը , որ ներկայ գտնուեր էր անոնց նա-
 հատակութեան յԱլպար աշխարհի (Պորտսան) .
 (էջ 322) :

5. Ութերորդ յեղանակին մէջ ալ . « Իսկ
 կանայք երանելի առաքինեացն և կապելոցն
 և անկելոցն ի պատերազմին , ընդ ամենայն
 աշխարհն Հայոց համօրէն համարել ես ոչ
 կարեմ . զի բազում այն են զոր ոչ գիտեմ ,
 քան թէ գիտիցեմ : Զի հիկզ հարիւրով
 չափ յակակե յաւեռակե ձանաչեմ . ոչ որ
 միայն աւագագոյնքն էին , այլ զբազումս ի
 կրտերագոնաց անտի » . (էջ 354) :

6. Որ կարևորագոյն է քան զվերոյ-
 զրեալսն . Եղիշէ երրորդ յեղանակին սկիզբը
 կը զրուցէ մեզ , թէ ինքն ալ Պարսկաստան
 զնացեր էր վարդանայ և այլոց նախարարաց
 հետ , որք կանչուեր էին ի Դուռն , եպիս-
 կոպոսաց անվեհեր պատասխանայն վրայ . կր
 հասկցնէ մեզ ևս թէ այլոց հետ Յազկերտի